

การประเมินต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์จากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย พ.ศ. 2564

รศ. ดร.ภญ. มนทร์รัตน์ ถาวรเจริญทรัพย์

รศ. ดร.ภญ. อุษา ฉายเกล็ดแก้ว

ผศ. ดร.ภญ. ศิตาพร ยังกง

ภก. ชัยศิริ เหลืองสินสิริ

การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อให้เกิดผลเสียอย่างมหาศาลไม่เฉพาะกับผู้ดื่ม ซึ่งได้รับผลกระทบทางสุขภาพจากการที่แอลกอฮอล์เพิ่มความเสี่ยงต่อการเป็นโรคนานาชนิด เช่น โรคมะเร็งลำไส้ มะเร็งตับ มะเร็งช่องปาก มะเร็งคอหอย มะเร็งเต้านม โรคตับแข็ง และ โรคพิษสุราเรื้อรัง (1) แต่การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังส่งผลกระทบต่อสังคมในหลายมิติทั้งเพิ่มอัตราการเกิดคดีความจนถึงอุบัติเหตุจราจร ซึ่งผลกระทบเหล่านี้ทำให้เกิดการสูญเสียผลิตภาพ (Productivity loss) ทั้งจากการขาดงานและการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรและก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก (2-3)

จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic review) ล่าสุดซึ่งครอบคลุมการศึกษาจำนวน 29 การศึกษาพบว่าต้นทุนเฉลี่ยของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อคน คือ 817.6 Int\$ ซึ่งหากคิดเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross domestic product: GDP) จะคิดเป็นร้อยละ 1.5 (95% CI 1.2-1.7%) โดยต้นทุนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.2) เป็นต้นทุนทางอ้อม (Indirect cost) (2) อย่างไรก็ตามการศึกษาดังกล่าวเป็นการทำการทบทวนข้อมูลจากการศึกษาซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่ทำในประเทศที่มีรายได้สูงในทวีปยุโรป อเมริกา และ ออสเตรเลีย เนื่องจากผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์ของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขึ้นกับปัจจัยหลายชนิดได้แก่ ความชุกของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รูปแบบการดื่ม ระดับการศึกษา อายุขัยเฉลี่ย และระดับความร่ำรวยทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้ยังพบว่าประเทศที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า และมีสถานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่าจะได้รับผลกระทบจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าแม้จะมีความชุกของการบริโภคที่ไม่แตกต่างกัน (4) ดังนั้นแม้การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (2) จะชี้ให้เห็นถึงผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์ในภาพรวมว่ามีมูลค่ามหาศาล แต่ยังมีข้อจำกัดในการนำเอาผลไปใช้ในแต่ละประเทศที่มีบริบทแตกต่างกันไป

สำหรับในประเทศไทย จากการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากรไทย พ.ศ. 2560 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าร้อยละ 47.5 และร้อยละ 10.6 ของเพศชายและเพศหญิงที่อายุ 15 ปีขึ้นไป เป็นผู้ดื่มในรอบปีที่ผ่านมา นอกจากนี้การศึกษาระบาดวิทยาจากปัจจัยเสี่ยงในประเทศไทยปีพ.ศ. 2557 (5) พบว่าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยเสี่ยงอันดับแรกที่ทำให้เกิดภาวะโรคสูงที่สุดในเพศชาย โดยคิดเป็นสาเหตุของการสูญเสียปีสุขภาวะร้อยละ 12 ในเพศชาย

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินต้นทุนทางเศรษฐกิจจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยในปี 2564 โดยเป็นการประเมินโดยใช้วิธีอิงความชุก (Prevalence-based approach) และเป็นการคำนวณเฉพาะผลลบที่เกิดขึ้นจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Gross cost analysis)

ต้นทุนที่ทำการประเมินในครั้งนี้ครอบคลุม 1) ต้นทุนทางตรง (Direct cost) ได้แก่ ต้นทุนค่ารักษาพยาบาล (Health care cost) ต้นทุนในการฟ้องร้องดำเนินคดี (Justice system cost) และต้นทุนทรัพย์สินเสียหายจากอุบัติเหตุจากรถทางบก (Cost of property damage from road injuries) และ 2) ต้นทุนทางอ้อม (Indirect cost) ได้แก่ ต้นทุนการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร (Cost of premature mortality) และต้นทุนจากการขาดงาน (Absenteeism cost) เพื่อมารับการรักษาที่โรงพยาบาล ทั้งนี้ต้นทุนทางอ้อมทำการประเมินโดยวิธีทุนมนุษย์ (Human capital approach) โดยใช้รายได้มวลรวมประชาชาติต่อหัว (Gross National Income per capita) ในการคำนวณ โดยคิดอัตราการเจริญเติบโตของรายได้ร้อยละ 2.94 ต่อปี และทำการปรับลดให้เป็นมูลค่าในปี 2564 ด้วยอัตราปรับลดร้อยละ 3 สำหรับการประเมินครั้งนี้ครอบคลุมโรค/ภาวะที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จำนวน 25 โรค

ผลการศึกษาพบว่า ต้นทุนจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ประเมินในปี 2564 มีมูลค่าสูงถึง 165,450,454,288 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 1.02 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ และคิดเป็นมูลค่า 2,500 บาทต่อหัวประชากร เมื่อพิจารณาถึงชนิดของต้นทุน พบว่าต้นทุนทางอ้อมคิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 96.3 ของมูลค่าต้นทุนรวมทั้งหมด โดยต้นทุนจากการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรมีมูลค่าสูงถึง 157,918,655,702 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 95.5 ของมูลค่าต้นทุนรวมทั้งหมด ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในปี 2564 มีผู้เสียชีวิตอันมีสาเหตุจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถึง 22,804 ราย (ชาย 19,678 ราย, หญิง 3,127 ราย) คิดเป็นจำนวนปีที่สูญเสียชีวิตจากการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร 666,393 ปี สำหรับโรค/ภาวะที่ก่อให้เกิดต้นทุนการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรสูงที่สุด ได้แก่ อุบัติเหตุจากรถทางบก (47,821,981,038 บาท) ตามมาด้วย โรคตับแข็ง (23,740,001,531 บาท) การทำร้ายตนเอง (12,944,305,859 บาท) ความผิดปกติจากแอลกอฮอล์ (11,535,610,314 บาท) และวัณโรค (9,873,937,524 บาท) ตามลำดับ สำหรับต้นทุนจากการขาดงานเพื่อมารับการรักษาที่โรงพยาบาลมีมูลค่า 1,440,118,962 บาท โดยคิดเป็น ร้อย 0.87 ของมูลค่าต้นทุนรวมทั้งหมด

ในส่วน of ต้นทุนทางตรงซึ่งพบว่ามีมูลค่า 6,091,679,625 บาท (ร้อยละ 3.7 ของมูลค่าต้นทุนรวมทั้งหมด) พบว่าในจำนวนนี้เป็นต้นทุนค่ารักษาพยาบาล 4,370,130,905 บาท (ร้อยละ 2.7 ของมูลค่าต้นทุนรวมทั้งหมด) ต้นทุนการฟ้องร้องดำเนินคดี 1,704,338,799 บาท (ร้อยละ 1.03 ของมูลค่าต้นทุนรวมทั้งหมด) และ ต้นทุนทรัพย์สินเสียหายจากอุบัติเหตุจากรถทางบก 17,209,921 บาท (ร้อยละ 0.01 ของมูลค่าต้นทุนรวมทั้งหมด)

จากการวิเคราะห์พบว่าโรคที่ก่อให้เกิดต้นทุนในการรักษาพยาบาลสูงที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ โรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนล่าง (1,434,421,121 บาท) ตามมาด้วย โรคความดันโลหิตสูง (686,513,582 บาท) ความ

ผิดปกติจากการดื่มแอลกอฮอล์ (463,188,487 บาท) ตับแข็ง (280,707,080 บาท) และวัณโรค (252,660, 165 บาท) ตามลำดับ

แม้ว่าต้นทุนที่คำนวณได้แสดงให้เห็นว่าแอลกอฮอล์ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจเป็นมูลค่ามหาศาล แต่ต้นทุนที่ประเมินได้จากการศึกษาในครั้งนี้ยังมีมูลค่าที่น้อยกว่าความเป็นจริง เนื่องจากสาเหตุต่อไปนี้ 1) แม้ในการประเมินจะครอบคลุมโรคที่สัมพันธ์กับการบริโภคแอลกอฮอล์หลักๆ อย่างครบถ้วน แต่ก็ยังคงมาบางโรคที่ไม่รวมอยู่ในการประเมินในครั้งนี้ เช่น โรคซึมเศร้า ทารกน้ำหนักตัวน้อย พิษจากเอทานอล 2) นอกจากนั้นในส่วนของต้นทุนทางอ้อมมิได้รวมต้นทุนการสูญเสียผลิตภาพ (productivity loss) ในกรณีที่ประสบอุบัติเหตุจราจรและเกิดความพิการ 3) ในการศึกษาในครั้งนี้ยังคำนวณต้นทุนการขาดงานเฉพาะที่เข้ามารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงผู้ป่วยสามารถขาดงานโดยไม่ได้จำเป็นที่จะมารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาล 4) ในการศึกษาครั้งนี้ไม่รวมต้นทุนการขาดประสิทธิภาพในการทำงาน และ 5) ในการศึกษาครั้งนี้ไม่ครอบคลุมในส่วนของต้นทุนของ Informal care ซึ่งสมาชิกในครอบครัวจำเป็นต้องหยุดงานเพื่อมาดูแลผู้ป่วยที่ป่วยอันมีสาเหตุมาจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

ผลการศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นอย่างมาก โดยคิดเป็นมูลค่าถึง 165,450,454,288 บาท หรือ ร้อยละ 1.02 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศในปี 2564 ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรัฐบาลควรให้ความสำคัญต่อนโยบายการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตลอดจนนโยบายการดำเนินการลดผลกระทบเชิงลบจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่อย่างเข้มงวดเพื่อลดมูลค่าความสูญเสียทางเศรษฐกิจจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างจริงจัง

เอกสารอ้างอิง

1. Rehm J, Gmel GE Sr, Gmel G, Hasan O, Imtiaz S, Popova S, et al. The relationship between different dimensions of alcohol use and the burden of disease-an update. *Addiction*. 2017;112(6):968-1001.
2. Manthey J, Hassan SA, Carr S, Kilian C, Kuitunen-Paul S, Rehm J. What are the Economic Costs to Society Attributable to Alcohol Use? A Systematic Review and Modelling Study. *Pharmacoeconomics*. 2021;39(7):809-22.
3. Thavorncharoensap M, Teerawattananon Y, Yothasamut J, Lertpitakpong C, Chaikledkaew U. The economic impact of alcohol consumption: a systematic review. *Subst Abuse Treat Prev Policy*. 2009;4(20).

4. Shield KD, Rehm J. Societal development and the alcohol-attributable burden of disease. *Addiction*. 2021;116(9):2326-38.
5. คณะทำงานศึกษาภาระโรคจากปัจจัยเสี่ยงของประชากรไทย. รายงานภาระโรคจากปัจจัยเสี่ยงของประชากรไทย พ.ศ. 2557. นนทบุรี: มูลนิธิเพื่อการพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ; 2561.